

Pobývat v kruhu je pro mě radost

Sochař **Viktor Svatoš** začal před sedmi lety stavět jurty. Vychází z původních mongolských obydlí, ale jeho stavby už mají vlastní rukopis. Vkládá do nich i své zkušenosti, v jurtě totiž částečně bydlí.

TEXT HANA HALFAROVÁ | FOTO PETRA VAVREČKOVÁ, TOMÁŠ ZAHNAŠ A ARCHIV V. SVATOŠE

Během rozhovoru jsme si prohlédli nejen rodinnou jurtu, ale také Viktorův ateliér kombinovaný s dílnou a kovárnou, kde vyrábí i nářadí, nože a nábytek.

Jurta, kterou jste postavil pro svou rodinu, byla vaše první?

To ne. Na úplně první jurtě jsem se to teprve učil, a to od kamaráda Radka. Chtěl si sám postavit jurtu, a tak oslovil člověka, který s jurtami v Česku začal jako jeden z prvních. Své know-how mu ale nedal, proto se Radek rozhodl přijít si na to sám a pak zorganizovat pro ostatní „jurtářský“ kurz. V té době, asi před osmi lety, jsem se s ním seznámil

a pomáhal mu stavět jurtu pro lesní školku u Světic nedaleko Říčan. Až pak jsem začal s tou naší – o průměru sedm metrů a s obytnou plochou téměř čtyřicet metrů čtverečních. Stavěl jsem ji po částech a dlouho. Po šesti letech, co v ní bydlíme, je to už taková kovářova kobyla.

Jak to myslíte?

Zvenku vypadá už opravdu mongolsky, protože má patinu. A uvnitř... To uvidíte sama. Když se objeví zájemce o novou jurtu, raději mu ukazuju fotky nových jurt, na kterých už dělám leccos jinak. Anebo starší fotky naší jurty, kde ještě není úplně zaplněná a zvenku je to „funglovka“.

Jak stavět jurty, si kočovní Mongolové předávají z generace na generaci. U vás je to cenné sdílení s kamarády.

Vůbec si neumím představit, že bych se na to snažil přijít sám. Nejlepší je dívat se někomu zkušenějšímu pod ruce, naučit se základ a pak si postupně vytvořit vlastní finesy. Odhaduju, že je nás v republice přes deset a každý jurtař má svá specifika. Někdo dělá paravány z modřínu, já hlavně dubové (paraván je obvodová svislá konstrukce z překřížených latí, pozn. aut.).

Vzpomenete si na úplné začátky? Byl jste z jurty nadšený?

Největší nadšení projevovala moje žena, že prý jurtu musíme mít! Já jsem byl vůči tomu skeptický, dokud jsem do jurty poprvé nevlezl. Její kulatý prostor mě úplně ohromil. Jakmile si v „kolečku“ zvyknete žít, už se vám zpátky do hranaté místnosti nechce. V jurtě totiž proudí úplně jiná energie a nejlíp to vidíte na dětech. Když postavíme jurtu, naše tři děti, které nám

při tom pomáhají, v ní začnou okamžitě a nadšeně běhat dokola.

Taky to děláte?

Byl jsem zvyklý tábořit v týpí, takže pobývat v kruhu pro mě nebylo úplně neznámé. Těžko najít slova pro pocit, který ve mně bydlení v jurtě vyvolává... Prostě je mi v ní moc dobře.

Musel jste jako stavitel překonávat nějaké počáteční těžkosti?

Ani ne. Vystudoval jsem řezbářství, řemeslně mi bylo vše docela jasné. Naštěstí jsem měl už tehdy vybavenou dílnu – prozíravě jsem si sochařský ateliér zařídil i pro stolařinu. Měl jsem tak vše, co jsem k výrobě jurt potřeboval. Kdybych všechno musel dělat na kolena, bylo by to složité a asi bych se nepustil do stavění jurt na zakázku.

V jurtě trávíte jako rodina většinu času, ale máte i bytové zázemí vedle v rodinném domě. Je to nezbytné?

Z velké jurty můžete vytvořit soběstačnou bytovou jednotku, ale je fajn mít k ní nějaké provozní zázemí, kde budete skladovat „ošklivé“ věci. Pračka v jurtě prostě nevypadá hezky. Moje žena by ji tam klidně umístila, ale pro mě se tím ztrácí jurtová estetika. Naprosto zásadní ale je, kolik lidí bude v jurtě žít! Z kulatého domečku, ve kterém se opravdu před nikým neschováte, se může snadno stát ponorka. Proto je dobré mít kam

Svatošovic rodinná jurta po dostavění v roce 2015

utéct. Buď mít velký pozemek, nebo třeba dílnu či maringotku, která je u nás mým výsostným místem (povídáme si právě v ní, protože v jurtě s dětmi bychom neměli tolik klidu, pozn. aut.). Až se mi podaří přivést do jurty vodu, v bytě bych osobně vůbec žít nemusel. Ideálně mít v něm jen skladiště.

Jurta jako celoroční bydlení?

Určitě, se vším všudy. V zimě je v ní úžasně, jen ji nesmíte přetopit. To bývá mnohem větší problém, než že by vám bylo chladno, jak si mnozí myslí. Teplo se v ní skvěle točí. V jurtách stavěných v Evropě se kamna vysunují směrem ke stěně, původní mongolské jurty je mají uprostřed. Ale naše a jejich podněbí je nesrovnatelné.

Jaký typ jurt stavíte nejčastěji?

Základ je klasický a vychází z mongolských jurt. Konstrukci se od nich odlišují jurty kyrgyzské, s nimiž bych rád časem začal. Sklon střechy dělám třiatřicet stupňů, osvědčil se při stékání vody i sesunu sněhu. Mongolské jurty jsou placatější. Důležité jsou typy podle velikosti – s průměrem od šesti do osmi metrů. U těch největších už je složité sehnat dřevo na střešní tyče. Na zákazníkovu pak záleží, kolik chce mít oken. Já i člověk, který pro mě šije plachty, potřebujeme vědět, kde budou jaké otvory. Máme tři okna, ale až pro nás budu stavět další jurtu, vystačím si s dveřmi, jedním oknem a světlíkem uprostřed nahoře. Světlo shora vyplní prostor dokonale. Kromě světla se mě lidé často ptají, co dělá jurta v silném větru.

Taky mě to zajímá.

Jurta je konstruovaná do silného větru – předpokládám, že v mongolských stepích dost fučí. V dobře postavené jurtě ani hodně silný vítr skoro nevnímáte,

Viktor s rodinou (fotka z roku 2018)

Koruna jurty připravená na osazení okenní čočkou

Při stavbě rády pomáhají i děti

Dokončování paravanu

Interiér jurty postavené pro soukromé bydlení

protože ji jakoby obteče. I tady u nás jsme už zažili vichřici, kdy sousedům odletěly kusy střeš, ale jurta to ustála. Konstrukci dělám masivní, střešní tyče mají většinou pět na pět centimetrů. Používám kvalitní dřevo bez suků, které by pak mohly být slabým místem. Nejlepší zátěžový test tomu udělají děti. Když je přestane bavit běhání dokola, vyšplhají se po paravánu a pak dál ručkují směrem nahoru po jedné ze střešních tyčí.

Unese je to?

Unese. Sám jsem zkoušel ručkovat po dvou tyčích. Pružilo to se mnou, ale nic se nezlomilo. A to vážím asi sedmdesát pět kilo.

Chápu správně, že je zásadní volba materiálu?

Přesně. Jde hlavně o kvalitu dřeva. Použít můžu jen takové kusy fošen, kde je dřevo rovně rostlé, pokud možno bez suků nebo jen s malými sukly. Takové lišty se pak prohnu jako luk, ale neprasknou. A můžu počítat s tím, že vydrží velkou zátěž – třeba i silnou vrstvu sněhu.

Říkal jste, že používáte dubové dřevo. Proč?

Dobře se ohýbá v páře a po finálním naolejování je moc hezké. A na pohled vypadá i bytelně, když dubový paravan drží celou střešní konstrukci. Většina jurtařů používá modřín, ale jurty se mohou stavět i z buku, jasanu, jilmu i ořechu – tedy ze dřev, která lze ohýbat v páře.

Na dřevěnou konstrukci pak přijde zateplení v několika vrstvách.

Vnitřní a vnější plachty odebírá od Martina Sapaziho Synáka, vlnu od českého výrobce Naturwool z Valašských Klobouků. Mezi plachty přijdou vlněné pásy – pro pohodlné bydlení s malými tepelnými ztrátami stačí tři vrstvy, což je celkem asi patnáct centimetrů. Pod podlahu dávám surovou ovčí vlnu, pěkně promaštěnou, která interiér ochrání i před hmyzem a myšmi. Vlastně mám nejraději, když si zákazník udělá základy a podlahu sám.

Jak to?

Když člověk vyloženě netouží po jurtě na klíč a je trochu šikovný, s partou kamarádů zvládne obojí sám. Já mu poradím, jak základy a podlahu vybudovat, kde a jaký si koupit materiál a za kolik... Jurta se většinou nespojuje se zemí, což nevyžaduje stavební povolení. Použijete tvárnice, na ně položíte rošt, na něj

desku, pak zateplení s dalším roštem a pak finální palubkovou podlahu. Snažím se lidem vysvětlit, že tato část jurty je svépomocí vyjde mnohem levněji. Jurta by totiž měla zůstat levnou alternativou bydlení – neměla by se stát alternativním snobismem. Aby si ji mohly dovolit nejen školky a školy, které na ni získají dotace, ale třeba i mladé páry s malými dětmi. Často to bývá tak, že si dvojice nebo mladá rodina koupí pozemek, na kterém chce postavit domek. Jako dočasné bydlení si pořídí jurtu, která jim pak zůstane jako bydlení pro hosty, domácí kancelář nebo místo pro relaxaci.

Roste o bydlení v jurtách zájem?

V posledních letech je po nich doslova hlad. Ale setkávám se i s neznalostí, když se mě lidé ptají: „Ty bydlíš v iglú, víd? Ne počkej, to je vlastně týpí!“ Zároveň roste poptávka po jurtách vyrobených v tuzemsku. Vozí se k nám sice ještě levnější jurty přímo z Mongolska, ale zájem o ně klesá, protože jsou subtilnější a v našich poměrech nevydrží tolik. Svou roli hraje i ekologické směřování, ale myslím si, že lidi nejvíc přesvědčí, když zakusí ten ohromující vnitřní prostor. Jako kdysi mě. Jurta vypadá jako zvláštní houbička a při pohledu zvenci tak velký vnitřní prostor prostě nečkáte.

Jak dlouho vydrží jurty vyráběné v Česku?

Nejrychleji degraduje střešní plachta. Ale u nás se jurty nestaví tak dlouho, abychom uměli říct, za jakou dobu se vám střecha úplně „rozšype“. Pokud jurta nestojí přímo pod stromy a každoročně její střechu impregnujete, i bavlněná plachta může vydržet třeba dvanáct let. A pokud začne propouštět, můžete přidat hydroizolační vrstvu, a životnost střešní plachty tím o dost prodloužit. Já už ji dávám rovnou do každé nové jurty. Dnes se ale jako novinka používají i bezúdržbové plachty z akrylové tkaniny. Doporučuju stěny z klasických prodyšných plachet, které jsou kombinací bavlny a polyesteru, a střechu z membrány. A hlavně nestavět jurtu přímo pod stromy, ale najít pro ni otevřený plácek. Však to měli Mongolové dobře vymyšlené, když je stavěli ve stepích, kde nic neroste a fouká vítr, který je neustále vysušuje.

Na popis celé výroby nemáme dost stránek. Ale jeden technický detail mě hodně zajímá. Když vyrábíte až dvacítimetrový obvodový paravan z překřížených latí, jak to uděláte, aby v místě

Detail v kapli sv. Josefa v Ostravě

Při práci na skice Panny Marie v naději

Detail procesního kříže (celková výška asi 2 m) pro ostravský kostel

Křížení držely u sebe?

Mongolové to svazují koženými řemínky, já používám bukové kuličky, které zasouvám do vyvrtaných otvorů. Jestli si myslíte, že vylezou, tak ne, fakt to v nich drží. Největší tlak, pod kterým by mohlo něco povolit, je nahoře – v místě spojení svislého paravanu se střešními tyčemi. Proto tam celé křížení ovazuju obyčejnou prádelní šňůrou, která se skvěle osvědčila. Musí být ale stoprocentně bavlněná, ta se v uzlu zakousne a nepovolí.

Zdá se, že v jurtě je teď klid. Můžeme se tam zajít podívat?

Určitě... Časem bych si rád postavil ještě jednu, modernější a reprezentativní, abych ji mohl ukazovat zákazníkům. Chtěl bych v ní zachovat žebrovou kornu, do které je nádherný pohled (strop jurty tvořený ohnutými bukovými latěmi

připomíná klenbu v kapli, pozn. aut.), a zároveň nad ní mít průsvitnou okenní čočku. Pokud vím, nikdo to u nás zatím takto nedělá. Ideálně bychom se do ní přesunuli jen se ženou a tahle jurta by zůstala dětem.

No páni, sem se toho vejde! Po obvodu jsou tu tři pracovní stoly, klavír, kuchyňský kout, kamna a před nimi gauč, manželské letiště, patrová postel, menší jasanová postel...

Ta je Josefínčina, všem třem dětem jsem postele udělal sám. Už dlouho plánuju vyrobit i manželskou postel z masivních kulatin, ale zatím jsem se k tomu jaksi nedostal.

Kromě stavitele jurt jste hlavně sochař, ale také stolař, řezbář, výrobce nožů a sochařských nástrojů. Můžu vidět vaši dílnu? Pojdme! A k těm „škatulkám“ – snažím

se být sochařem i při řemeslné práci. Na materiál, ať už je to kámen nebo dřevo, se dívám s tím, že to budou lidé vizuálně vstřebávat. A není mi jedno jak. Možná je to pro mě trochu nevýhoda. Například dělám stůl a nad slepováním jeho desky strávím trojnásobek času než bývá běžné. Pořád na to koukám a skládám jednu kresbu dřeva ke druhé, snažím se, aby to výsledně vypadalo krásně.

Proč jste začal vyrábět nástroje jako dláta, špachtle nebo paličky?

Mám takovou teorii o autorském vercajku. Řezbářství i sochařství je pro mě zanechávání stopy v nějakém materiálu, který modeluju ubíráním. A na výsledném díle budou vždy patrné otisky použitých nástrojů. Proto mám rád, když je už samotný nástroj můj výtvar.

A když dělám sochu, vyloženě se jím nechávám vést.

Jak to myslíte?

Když jsem na střední škole studoval řezbařinu, používal jsem malá dláta a dělal to, co nám zadali. Pak jsem u jednoho kováře uviděl tohle dláto (jeho čepel měří devět centimetrů, pozn. aut.). Maminka mi ho tehdy koupila k narozeninám, a tak jsem začal dělat velké objekty. Někdy tvořím jen z radosti, že můžu pracovat s novým nástrojem. A moc rád je zdobím, ale to dělali už neandrtálci. Na akademii jsem si tím přivydělával na pivo. A taky rád vařím, a když krájím vlastním nožem, je to úplně jiný zážitek i chuť! Moje žena Tereza si ze mě dělává legraci: „Tak děti, tatínek dostal novou zakázku, tak si musí nejdřív udělat nové dláto!“ ■

Nože do kuchyně i lesa – největší je „almazan“ (srbský kuchyňský nůž)

Náčíní v dílně, v popředí zdobená špachtle z jelení kostí

VIKTOR SVATOŠ (35)

- Stavitel jurt a sochař, řezbář, nožíř i stolař. Ve své práci propojuje umění s řemeslem.
 - Jurty staví sedm let, pro soukromé bydlení i školky a školy.
 - Tvoří sochy pro církevní stavby a veřejný prostor (v září se odhalila socha arcibiskupa Jana Očka z Vlašimi).
 - Před pandemií vedl kurzy figurální kresby.
 - Vystudoval řezbářství na Střední uměleckoprůmyslové škole v Praze, poté kresbu v ateliéru Jitky Svobodové na AVU v Praze (v 2012).
 - Pochází z Prahy, žije v Mokřích Lazcích na Opavsku, kde má svůj ateliér.
- Jeho žena je také výtvarnice, mají spolu tři děti (10, 8 a 6).
www.jurta.eu